

Otpad u moru (tzv. morski otpad) je definiran kao bilo koji postojani, proizvedeni ili prerađeni čvrsti materijal koji nije prirodnog podrijetla nego je proizveden, korišten ili odbačen od strane čovjeka izravno u more ili je u more dospio iz kopnenih izvora putem rijeka, otpadnih voda ili vjetrom. Procjenjuje se da oko 80 % morskog otpada potječe s kopna, a 20 % nastaje na moru. Plastični otpad kao najzastupljeniji u prirodi vremenom se ne razgrađuje već se dijeli u manje fragmente, tzv. mikrootpad (engl. microlitter). Veličinska frakcija ovih fragmenata ispod 5 mm naziva se mikroplastika. Osim raspadom većih fragmenata, mikroplastika nastaje i na druge načine, npr. često je sastojak kozmetičkih sredstava, produkt pranja sintetičke odjeće i dr. Tijekom vremena mikroplastika pluta na površini mora, ulazi u stupac vode, miješa se s fitoplanktonom i taloži u sedimentima na morskom dnu i obali te trajno i ireverzibilno postaje dijelom hranidbenog lanca. Mikroplastika predstavlja iznimnu i dalekosežnu opasnost za okoliš i ekosustave. Negativni utjecaj morskog otpada na morski okoliš očituje se i kroz onečišćenje opasnim tvarima i teškim metalima, pa tako npr. ftalati i bifenoli iz plastike djeluju na endokrine sustave životinja i ljudi, plastični otpad prenosi hidrofobne organske onečišćujuće tvari, dok toksične tvari sadržane u bojama na otpadu također ulaze u morski ekosustav. Mikroplastika, kao i krupni otpad može biti i izvor prenošenja stranih i invazivnih vrsta.

U RH se od 2017. godine provode aktivnosti sustavnog praćenja stanja morskog otpada, pri čemu se koristi metodologija sukladna zahtjevima Okvirne direktive o morskoj strategiji (ODMS) koja obuhvaća praćenje parametara potrebnih za ocjenu stanja deskriptora D10 ODMS (Svojstva i količine otpadaka u moru ne štete obalnom i morskom okolišu), a to su slijedeći parametri:

- količina i sastav krupnog otpada naplavljenog na obali,
- količina i sastav krupnog otpada na površini mora i na morskom dnu,
- količina, raspodjela i sastav mikroplastike na plažama i na površini mora te
- količina i sastav progutanog morskog otpada (od strane morskih organizama).

S obzirom na ograničene podatke, spoznaje o ovom pokazatelju, njegovim negativnim utjecajima i pritiscima još uvijek su nedostatne. Treba napomenuti kako se na razini EU tek uspostavlja sustav graničnih vrijednosti za ovaj deskriptor kako bi se negativni utjecaji uopće mogli mjeriti i kvantificirati.

Zbog utjecaja morskih struja otpad se značajnije akumulira na određenim lokacijama te je Hrvatska obala dodatno opterećena unosom prekograničnog otpada koji morskim strujama i vjetrom dopijeva iz susjednih zemalja, što je najviše izraženo u južnodalmatinskim županijama do kojih velike količine morskog otpada dolaze iz susjednih zemalja.

Zajedničko djelovanje na zaštiti morskog okoliša od onečišćenja morskog otpada na razini Mediterana provodi se kroz aktivnosti Mediteranskog akcijskog plana Programa za okoliš Ujedinjenih naroda (UNEP/MAP) putem provedbe Regionalnog plana upravljanja morskim otpadom na Mediteranu dok je na razini pod-regije (Jadransko more) suradnja po pitanju morskog otpada ostvarena s Italijom, Albanijom i Crnom gorom.

Na EU razini problem morskog otpad predmet je Okvirne direktive o morskoj strategiji (2008/56/EZ) gdje je jedan od 11 glavnih pokazatelja (tzv. Deskriptora) dobrog stanja morskog okoliša Deskriptor 10: Svojstva i količine otpadaka u moru ne štete obalnom i morskom okolišu. Cilj ODMS je postizanje dobrog stanja okoliša europskih mora do 2020. godine te učinkovitija zaštita morskog okoliša kao i zaštita resursa o kojima ovise ekonomske i društvene aktivnosti vezane uz more.

Navedena Okvirna direktiva o morskoj strategiji prenesena je u nacionalno zakonodavstvo kroz Uredbu o izradi i provedbi dokumenata Strategije upravljanja morskim okolišem i obalnim područjem (NN 112/2014, 39/2017 i 112/18). Prema obvezama iz Direktive, kroz prvi ciklus njene provedbe, u Hrvatskoj su u periodu od 2012. do 2017. izrađeni dokumenti Strategije upravljanja

morskim okolišem i obalnim područjem temeljem dostupnih podataka i informacija o stanju morskog okoliša. Kao dio Strategije upravljanja morskim okolišem i obalnim područjem, odnosno jedan od njenih akcijskih programa, donesen je Program mjera zaštite i upravljanja morskim okolišem i obalnim područjem Republike Hrvatske (NN 97/17) kojim su određene mjere koje je potrebno poduzeti radi postizanja i/ili održavanja dobrog stanja okoliša te mjere koje je potrebno poduzeti radi ostvarivanja ciljeva upravljanja morskim okolišem i obalnim područjem. U okviru 3. strateškog prioriteta: Poboľšanje provedbe instrumenata za postizanje dobrog stanja morskog okoliša i obalnog područja – te cilja 3.3. Unaprjeđenje sustava upravljanja morskim otpadom definirane su mjere: 3.3.1. Izraditi nacionalni plan upravljanja morskim otpadom, 3.3.2. Prikupljati podatke i procijeniti razinu štetnih utjecaja otpada u moru te mjera 3.3.3. Prikupljati otpad u moru putem ronilačkih akcija i putem kočarenja. Prilikom izrade mjera vezanih za morski otpad u obzir je uzet pravno obvezujući Regionalni plan gospodarenja morskim otpadom donesen 2013. godine u okviru Mediteranskog akcijskog plana Programa za okoliš Ujedinjenih naroda (UNEP/MAP) s ciljem pristupanja koordiniranom i sustavnom rješavanju problema morskog otpada na razini pod-regije (Jadransko more) i regije (Sredozemno more).